

Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
PRIIT PIKAMÄE
prednesené 22. júna 2023¹

Vec C-321/22

**ZL,
KU,
KM,
proti
Provident Polska S.A.**

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Sąd Rejonowy dla
Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Okresný súd Varšava, Poľsko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Ochrana spotrebiteľov – Nekalé podmienky
v spotrebiteľských zmluvách – Spotrebiteľské úvery – Smernica 93/13/EHS – Články 6 a 7 –
Určovacia žaloba – Záujem na konaní – Dôsledky týkajúce sa nekalej povahy zmluvnej
podmienky – Nárok na náhradu – Zásada efektivity“

1. Prejednávaná vec poskytuje Súdnemu dvoru príležitosť doplniť svoju judikatúru týkajúcu sa
vzťahu medzi požiadavkou účinnej súdnej ochrany spotrebiteľov podľa smernice 93/13/EHS²
a procesnou autonómiou členských štátov, podľa ktorej členským štátom prináleží definovať
postupy, v rámci ktorých sa určí nekalá povaha podmienky obsiahnutej v zmluve, a stanoví
konkrétne právne účinky tohto určenia.

2. V prejednávanej veci ide o podmienku záujmu na konaní, ktorej existencia sa vyžaduje
v prípade žalôb o určenie neúčinnosti nekalých zmluvných podmienok.

Právny rámec

Právo Únie

3. Podľa článku 6 ods. 1 smernice 93/13:

„Členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky použité v zmluvách uzatvorených so
spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa podľa ich vnútroštátneho práva, neboli

¹ Jazyk prednesu: francúzština.

² Smernica Rady z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (Ú. v. ES L 95, 1993, s. 29; Mim. vyd. 15/002, s. 288).

záväznú pre spotrebiteľa a aby zmluva bola podľa týchto podmienok naďalej záväzná pre strany, ak je jej ďalšia existencia možná bez nekalých podmienok.“

4. Článok 7 ods. 1 tejto smernice stanovuje:

„Členské štáty zabezpečia, aby v záujme spotrebiteľov a subjektov hospodárskej súťaže existovali primerané a účinné prostriedky, ktoré by zabránili súvislému uplatňovaniu nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľmi zo strany predajcov alebo dodávateľov.“

Poľské právo

5. Ustawa – Kodeks postępowania cywilnego (Civilný sporový poriadok) zo 17. novembra 1964 (Dz. U. z roku 1964, č. 4) v znení neskorších predpisov (ďalej len „Civilný sporový poriadok“) vo svojom článku 189 stanovuje:

„Žalobca môže navrhnúť, aby súd konštatoval existenciu alebo neexistenciu právneho vzťahu alebo práva, ak má záujem na konaní.“

6. Podľa článku 316 ods. 1 tohto poriadku:

„Po skončení pojednávania súd vydá rozsudok na základe skutkového stavu existujúceho v čase skončenia pojednávania; najmä okolnosť, že pohľadávka sa stala splatnou až v priebehu konania, nebráni vydaniu rozsudku, ktorým sa ukladá povinnosť zaplatiť túto pohľadávku.“

Skutkové okolnosti vo veci samej a prejudiciálne otázky

7. Spoločnosť Provident Polska S.A. alebo IPF Polska sp. z o.o., ktorej právnou nástupkyňou sa stala spoločnosť Provident Polska, uzavreli so ZL, KU a KM zmluvy o spotrebiteľskom úvere. Tieto posledné uvedené podali samostatne na Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (Okresný súd Varšava, Poľsko), ktorý je vnútroštátnym súdom a ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania, návrhy týkajúce sa zmlúv, ktoré ich viažu so spoločnosťou Provident Polska, a to 15. apríla, 17. mája a 14. septembra 2021.

8. V poslednej fáze ich písomných podaní pred vnútroštátnym súdom každá účastníčka konania v podstate navrhuje, aby sa určilo, že podmienky zmluvy uzavretej so spoločnosťou Provident Polska týkajúce sa nákladov na úver bez úrokov sú voči nej neúčinné z dôvodu ich nekalej povahy a z dôvodu zjavne nadhodnoteného a neprimeraného charakteru týchto poplatkov a provízií. Tieto poplatky a provízie sú neprimerané vo vzťahu k požičanej sume a v skutočnosti predstavujú hlavný zdroj príjmov veriteľa.³

9. Vo svojich vyjadreniach k žalobe Provident Polska navrhuje zamietnuť žaloby podané dlžníkmi a uplatňuje proti každej z nich vzájomný nárok, ktorého predmetom je uloženie povinnosti dlžníckam zaplatiť jej sumy zodpovedajúce časti poplatkov a provízií splatných na základe zmluvy o úvere, ktoré zostali nezaplatené. Žalobkyne vo veci samej tiež navrhujú zamietnuť tento protinávrh.

³ Žiadosť KU sa tiež týka sumy 240 poľských zlotých (PLN) (približne 50,40 eura) zaplatenej na účet dlžníčky v súlade s pokynmi dlžníčky uvedenými v žiadosti o úver.

10. V prvom rade sa vnútroštátny súd pýta, či sa má článok 3 ods. 1 smernice 93/13 vykladať v tom zmysle, že podmienky stanovujúce poplatky alebo provízie splatné predajcovi alebo dodávateľovi môžu byť vyhlásené za nekalé len z dôvodu, že tieto poplatky alebo provízie sú zjavne neprimerané vo vzťahu k plneniu poskytovanému predajcom alebo dodávateľom.

11. V druhom rade sa vnútroštátny súd pýta na zlučiteľnosť článku 189 a článku 316 ods. 1 Civilného sporového poriadku, ako ich vykladá Sąd Najwyższy (Najvyšší súd, Poľsko), s článkom 7 ods. 1 smernice 93/13 a zásadou efektivity.

12. Podľa článku 189 Civilného sporového poriadku môže žalobca podať na súd návrh na určenie existencie alebo neexistencie právneho vzťahu alebo práva, ak má záujem na konaní. Keďže tento posledný uvedený pojem nie je predmetom žiadnej zákonnej definície, Sąd Najwyższy (Najvyšší súd) ho podľa návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyložil v zmysle hmotnoprávnej podmienky určovacej žaloby, pričom úspech tejto žaloby podlieha tomu, aby žalobca preukázal záujem na konaní, ktorý musí existovať ku dňu skončenia pojednávania v súlade s článkom 316 ods. 1 Civilného sporového poriadku.

13. Podľa vnútroštátneho súdu sa záujem na konaní musí chápať ako objektívna potreba chrániť právnu sféru žalobcu, ktorého práva boli alebo by mohli byť porušené alebo ktorých existencia alebo obsah sú neisté. Posúdenie takéhoto záujmu by znamenalo, že konajúci súd posúdi vplyv určovacieho rozsudku na právne postavenie tohto účastníka konania, teda možnosť definitívne ukončiť existujúci spor alebo zabrániť tomu, aby takýto spor vznikol v budúcnosti. Záujem na konaní naopak neexistuje, ak práva žalobcu nie sú ani porušené, ani ohrozené, alebo keď by mohli byť lepšie chránené žalobou väčšieho rozsahu, akou je žaloba na plnenie.

14. Tento druhý prípad zodpovedá situácii žalobkyň v konaniach vo veci samej. Vnútroštátny súd zdôrazňuje, že každá zo žalobkyň už vrátila časť dlžných súm z titulu sporných provízií a poplatkov, pričom druhú časť žiadal veriteľ v rámci vzájomného návrhu podaného v každom z týchto konaní. Uvádza, že v takejto situácii môžu žalobkyne požadovať náhradu týchto provízií a výdavkov, ktoré už boli uhradené, prostredníctvom širšej žaloby, než je žaloba o určenie, teda žaloba o vrátenie plnenia poskytnutého bez právneho dôvodu, čo musí viesť k zamietnutiu uvedenej žaloby z dôvodu neexistencie záujmu na konaní, a to bez ohľadu na konštatovanie nekalej povahy vytýkaných zmluvných podmienok.

15. Vnútroštátny súd okrem toho uvádza, že posúdenie existencie záujmu spotrebiteľov na konaní vo veľmi podobných veciach viedlo k odlišným výsledkom, čo môže ohroziť dosiahnutie cieľov smernice 93/13, a to že aj v situácii, keď je zjavná nekalá povaha podmienky zmluvy, uzavretej s predajcom alebo dodávateľom, môže spotrebiteľ váhať s podaním žaloby o určenie neplatnosti alebo neúčinnosti predmetných zmluvných podmienok, z obavy, že súd dospeje k záveru, že žalobca nemá záujem na konaní, a zamietne žalobu len z tohto dôvodu, pričom mu uloží povinnosť nahradiť trovy konania.

16. V treťom a poslednom rade sa vnútroštátny súd pýta, či „naliehavé dôvody“, najmä zásada proporcionality alebo zásada právnej istoty, bránia zrušeniu zmlúv uzavretých ZL a KU z dôvodu nekalej povahy podmienky týkajúcej sa platobných podmienok, ktorú obsahujú.

17. Za týchto okolností Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (Okresný súd Varšava) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

- „1. Má sa článok 3 ods. 1 smernice 93/13 vykladať v tom zmysle, že umožňuje, aby sa za nekalú považovala zmluvná podmienka, ktorá predajcovi alebo dodávateľovi priznáva poplatok alebo províziu v zjavne neprimeranej výške vo vzťahu k nim ponúkanej službe?
2. Majú sa článok 7 ods. 1 smernice 93/13 a zásada efektivity vykladať v tom zmysle, že bránia vnútroštátnej právnej úprave alebo súdному výkladu tejto úpravy, podľa ktorých je záujem spotrebiteľa na konaní nevyhnutný na vyhovie žalobe spotrebiteľa proti predajcovi alebo dodávateľovi o určenie neplatnosti alebo neúčinnosti zmluvy alebo jej časti obsahujúcej nekalé podmienky?
3. Majú sa článok 6 ods. 1 smernice 93/13 a zásady efektivity, proporcionality a právnej istoty vykladať v tom zmysle, že umožňujú konštatovať, že zmluva o úvere, ktorej podmienka stanovujúca spôsob splácania úveru bola ako jediná uznaná za nekalú, nemôže byť po odstránení tejto podmienky ďalej záväzná, a preto je neplatná?“

Konanie na Súdnom dvore

18. Poľská vláda a Európska komisia predložili písomné pripomienky. Táto vláda poskytla písomnú odpoveď na otázky Súdneho dvora 7. marca 2023. Žalovaná vo veci samej, poľská vláda a Komisia predniesli ústne pripomienky na pojednávaní 30. marca 2023.

Posúdenie

19. V súlade so žiadosťou Súdneho dvora sa tieto návrhy budú týkať len druhej prejudiciálnej otázky, ktorou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či článok 7 ods. 1 smernice 93/13 v spojení so zásadou efektivity bráni vnútroštátnej právnej úprave, ako ju vykladá judikatúra, ktorá vyžaduje, aby spotrebiteľ preukázal záujem na konaní na to, aby súd vyhovel jeho žalobe o určenie neúčinnosti nekalých zmluvných podmienok, pričom existencia takého záujmu chýba, ak dotknutá osoba môže podať inú žalobu, ktorá viac chráni jeho práva, najmä žalobu o plnenie.

O rozsahu prejudiciálnej otázky

20. Považujem za potrebné spresniť rozsah tejto otázky, pričom pripomínam, že v rámci postupu spolupráce medzi vnútroštátnymi súdmi a Súdny dvorom zakotveného v článku 267 ZFEÚ prislúcha Súdnemu dvoru poskytnúť vnútroštátnemu súdu odpoveď potrebnú na rozhodnutie vo veci, ktorú prejednáva.⁴

21. Ako už bolo uvedené, v konaní vo veci samej proti sebe stoja spotrebiteľky, ktoré pôvodne podali žalobu, ktorou sa domáhali určenia, že niektoré nekalé zmluvné podmienky týkajúce sa poplatkov a provízií nie sú účinné voči nim zo strany veriteľa,⁵ ktorý zas navrhol zamietnuť túto

⁴ Rozsudok z 18. decembra 2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, bod 37).

⁵ Podľa údajov od poľskej vlády sa práva a povinnosti vyplývajúce zo smernice 93/13 vykonávajú predovšetkým prostredníctvom dvoch typov žalôb upravených Civilným sporovým poriadkom, a to prostredníctvom žaloby o určenie práva alebo právneho vzťahu (teda určenia nekalého povahy podmienky), alebo žaloby o vykonanie plnenia (teda žaloby o vrátenie plnení, ktoré boli neoprávnene poskytnuté predajcovi alebo dodávateľovi na základe podmienok vyhlásených súdom rozhodujúcim o žalobe o plnenie za nekalé).

žalobu a podal protinávrhy, ktorých predmetom je uloženie povinnosti žalobkyniam zaplatiť mu sumy zodpovedajúce časti týchto poplatkov a provízií splatných na základe zmluvy o úvere, ktoré zostali nezaplatené. Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že vnútroštátny súd je za týchto okolností konfrontovaný s dvojakou procesnou situáciou.

22. Pokiaľ ide o sumy, ktoré už spotrebiteľky zaplatili ako poplatky a provízie stanovené v zmluve o úvere, vnútroštátny súd uvádza, že žalobkyne majú k dispozícii „iné prostriedky nápravy“ poskytujúce väčšiu ochranu ich práv než podané určovacie žaloby, teda žaloby o vrátenie plnenia poskytnutého bez právneho dôvodu na základe článkov 405 a 410 poľského Občianskeho zákonníka, a preto bude povinný zamietnuť „žaloby vo veci samej“ len z dôvodu nedostatku záujmu na konaní, aj keď zmluvy uzavreté týmito zmluvnými stranami obsahujú nekalé podmienky.⁶

23. Pokiaľ ide naopak o sumy požadované veriteľom prostredníctvom vzájomných návrhov, v návrhu na začatie prejudiciálneho konania sa uvádza, že žalobkyne ako vzájomné žalované „sa môžu dovoliavať nekalej povahy zmluvných podmienok v rámci vzájomných návrhov a rozsudok vnútroštátneho súdu v tejto súvislosti vyrieši spor medzi účastníkmi konania“⁷. Je nesporné, že tieto účastníčky konania vo svojich posledných písomných podaniach namietali proti vzájomným návrhom a navrhovali ich zamietnutie.

24. Zdá sa teda, že v rámci konania začatého spotrebiteľmi by mal vnútroštátny súd súčasne zamietnuť žaloby dotknutých osôb o určenie z dôvodu nedostatku záujmu na konaní a zároveň rozhodnúť o vzájomnom návrhu veriteľa. Práve vzhľadom na takúto situáciu má vnútroštátny súd pochybnosti o zlučiteľnosti vnútroštátnej súdnej praxe, pokiaľ ide o požiadavku záujmu na konaní, s článkom 7 ods. 1 smernice 93/13 v spojení so zásadou efektivity.⁸

O minimálnej harmonizácii smernice 93/13

25. Na úvod treba pripomenúť, že podľa článku 6 ods. 1 smernice 93/13 členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky použité v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa neboli záväzné pre spotrebiteľa za podmienok stanovených vnútroštátnym právom a aby táto zmluva bola podľa týchto podmienok naďalej záväzná pre strany, ak je jej ďalšia existencia možná bez nekalých podmienok. Okrem toho z článku 7 ods. 1 smernice 93/13 v spojení s jej dvadsiatym štvrtým odôvodnením vyplýva, že členské štáty majú povinnosť zabezpečiť, aby súdy a správne orgány disponovali primeranými a účinnými prostriedkami, ktoré by zabránili uplatňovaniu nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľmi zo strany predajcu alebo dodávateľa. V tejto súvislosti Súdny dvor pripomenul povahu a význam verejného záujmu, na ktorom sa zakladá ochrana spotrebiteľov, ktorí sa voči predajcom alebo dodávateľom nachádzajú v nevýhodnejšom postavení.⁹

⁶ Bod 150 návrhu na začatie prejudiciálneho konania.

⁷ Bod 149 návrhu na začatie prejudiciálneho konania.

⁸ Bod 149 návrhu na začatie prejudiciálneho konania neobsahuje nič, čo by naznačovalo, že vnútroštátny súd zamýšľa konštatovať, že žalobkyne nemajú záujem na konaní na to, aby dosiahli vydanie určovacieho rozsudku z dôvodu, že predajca alebo dodávateľ podal proti nim vzájomné návrhy, a v dôsledku toho zamietnuť tak návrhy spotrebiteľiek, ako aj vzájomné návrhy tohto predajcu alebo dodávateľa. Okrem výslovného uvedenia budúceho zamietnutia len „žaloby vo veci samej“, z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že konštatovanie nedostatku záujmu na konaní stanovené v článku 189 Civilného sporového poriadku má dôsledky len vo vzťahu k určovacej žalobe, v prejednávanej veci teda jej zamietnutie.

⁹ Rozsudok z 31. mája 2018, Sziber, (C-483/16, EU:C:2018:367, body 31 a 33).

26. Hoci Súdny dvor už vo viacerých ohľadoch a s prihliadnutím na požiadavky článku 6 ods. 1 a článku 7 ods. 1 smernice 93/13 spresnil, akým spôsobom má vnútroštátny súd zabezpečiť ochranu práv, ktoré spotrebiteľom vyplývajú z tejto smernice, nič to nemení na tom, že právo Únie v zásade neharmonizuje konania uplatniteľné na preskúmanie údajne nekalej povahy zmluvnej podmienky, a preto tieto konania patria do vnútroštátneho právneho poriadku členských štátov. Práve týmto štátom prináleží, aby na základe zásady procesnej autonómie definovali postupy, v rámci ktorých sa určí nekalá povaha podmienky obsiahnutej v zmluve, a konkretizujú sa právne účinky tohto určenia. Tieto podmienky však nesmú byť menej priaznivé ako pravidlá upravujúce obdobné vnútroštátne konania (zásada ekvivalencie) ani nesmú byť naformulované tak, aby v praxi spôsobili nemožnosť alebo nadmerné sťaženie výkonu práv uznaných právnym poriadkom Únie (zásada efektivity).¹⁰

27. Z toho vyplýva, že podmienka týkajúca sa záujmu spotrebiteľa na konaní v prípade žaloby o určenie neúčinnosti nekalých zmluvných podmienok patrí do procesnej autonómie členských štátov pod podmienkou dodržania zásad ekvivalencie a efektivity. To isté platí pre režim rozdelenia trov takéhoto konania pred vnútroštátnymi súdmi, čo je otázka, ktorú uvádza vnútroštátny súd a ktorá je neoddeliteľne spojená s otázkou záujmu na konaní, ktorého konštatovanie neexistencie má podľa údajov tohto súdu za následok zamietnutie vyššie uvedenej žaloby a následné uloženie povinnosti spotrebiteľovi ako žalobcovi nahradiť trovy konania.¹¹

28. Pokiaľ ide o zásadu efektivity, ktorá je jediná predmetom otázok vnútroštátneho súdu, treba pripomenúť, že podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora sa musí každý prípad, v ktorom vzniká otázka, či vnútroštátne procesné ustanovenie znemožňuje, alebo príliš sťažuje uplatňovanie práva Únie, preskúmať s prihliadnutím na postavenie tohto ustanovenia v rámci celého konania, na priebeh tohto konania a jeho osobitosti na rôznych stupňoch vnútroštátnych súdov. Z tohto hľadiska treba v prípade potreby zohľadniť zásady, ktoré sú základom vnútroštátneho súdneho systému, ako sú napríklad ochrana práva na obranu, zásada právnej istoty a riadny priebeh konania. Okrem toho Súdny dvor spresnil, že povinnosť členských štátov zabezpečiť efektívitu práv, ktoré osobám podliehajúcim súdnej právomoci vyplývajú z práva Únie, zahŕňa, najmä pokiaľ ide o práva vyplývajúce zo smernice 93/13, požiadavku účinnej súdnej ochrany zakotvenú tiež v článku 47 Charty základných práv Európskej únie, ktorá platí najmä pre definíciu procesných podmienok žalôb založených na takýchto právach.¹²

29. Súdny dvor však uznal, že ochrana spotrebiteľa nie je absolútna. Skutočnosť, že konkrétne konanie zahŕňa určité procesné požiadavky, ktoré spotrebiteľ musí dodržiavať, aby mohol uplatniť svoje práva, teda neznamená, že mu bolo odňaté právo na účinnú súdnu ochranu. Okrem toho treba pripomenúť, že procesné pravidlá týkajúce sa štruktúry vnútroštátnych opravných prostriedkov, ktoré sledujú všeobecný záujem riadneho výkonu spravodlivosti a predvídateľnosti, musia mať prednosť pred osobitnými záujmami v tom zmysle, že nemôžu byť upravené v závislosti od osobitnej ekonomickej situácie účastníka konania, pokiaľ nejdú nad rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie ich cieľa.¹³

¹⁰ Pozri v tomto zmysle rozsudky z 22. septembra 2022, Vicente (Žaloba týkajúca sa zaplata odmeny advokáta) (C-335/21, EU:C:2022:720, body 53 a 54), a z 22. septembra 2022, Servicios prescriptor y medios de pagos EFC (C-215/21, EU:C:2022:723, bod 33).

¹¹ Pozri v tomto zmysle rozsudok zo 7. apríla 2022, Caixabank (C-385/20, EU:C:2022:278, bod 47).

¹² Rozsudky z 10. júna 2021, BNP Paribas Personal Finance (C-776/19 až C-782/19, EU:C:2021:470, body 28 a 29), a z 22. septembra 2022, Servicios prescriptor y medios de pagos EFC (C-215/21, EU:C:2022:723, body 35 a 36).

¹³ Rozsudky z 31. mája 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, body 50 a 51), a z 12. februára 2015, Baczó a Vizsnyiczai (C-567/13, EU:C:2015:88, bod 51).

O dodržiavaní zásady efektivity

O existencii všeobecného záujmu

30. Treba pripomenúť, že zásada efektivity sa musí uplatňovať s prihliadnutím najmä na základné zásady vnútroštátneho súdneho systému, ako je riadny priebeh konania.¹⁴ V návrhu na začatie prejudiciálneho konania sa pritom uvádza, že poľské občianske súdne konanie je založené na predpoklade, že výkon práv súdnou cestou musí byť cielený a čo najjednoduchší, bez znásobovania konaní. Táto domnienka je splnená požiadavkou preukázať záujem na konaní v prípade návrhu na určenie existencie (alebo neexistencie) právneho vzťahu alebo práva a zásadou, podľa ktorej možnosť získať účinnejšiu ochranu prostredníctvom inej žaloby oslabuje právny záujem domáhať sa určenia.¹⁵

31. Požiadavka záujmu na konaní v prípade určovacích žalôb v rozsahu, v akom má za cieľ obmedziť tieto žaloby na situácie skutočných porušení alebo javiacich sa ohrození právnej sféry žalobcu alebo nedostupnosti žaloby poskytujúcej väčšiu ochranu jeho práv, sleduje cieľ všeobecného záujmu riadneho výkonu spravodlivosti tým, že zabraňuje alebo prípadne obmedzuje preťaženie súdneho systému.¹⁶ S cieľom zaručiť riadny výkon spravodlivosti a splniť požiadavku hospodárnosti konania tým, že sa zabráni tomu, aby súd rozhodoval o čisto teoretických otázkach a viacerých opravných prostriedkoch, musí mať každá osoba podliehajúca súdnej právomoci nezávisle od zvoleného opravného prostriedku záujem na konaní. V tejto súvislosti pripomínam, že Súdny dvor dospel k záveru, že pravidlá, ktoré takýto cieľ sledujú, vrátane tých, ktoré požadujú dodatočné úsilie od spotrebiteľov, ktorí chcú uplatniť svoje práva, môžu byť odôvodnené, pokiaľ nejdú nad rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie tohto cieľa.¹⁷

32. Preto treba konštatovať, že požiadavka záujmu na konaní v prípade určovacích žalôb podaných spotrebiteľmi s cieľom uplatniť si práva, ktoré im vyplývajú zo smernice 93/13, nie je sama osebe v rozpore so zásadou efektivity, pokiaľ jej uplatnenie v praxi neznemožňuje alebo nadmerne nesťažuje výkon práv priznaných touto smernicou.

O začatí samostatného konania

33. Podľa ustálenej judikatúry musí vnútroštátny súd podľa článku 6 ods. 1 smernice 93/13 vyvolať všetky dôsledky, ktoré podľa vnútroštátneho práva vyplývajú z určenia nekalého povahy podmienky, aby sa uistil, že dotknutý spotrebiteľ ňou nie je viazaný. Takáto povinnosť znamená, že je na tomto súde, aby vylúčil uplatnenie podmienky považovanej za nekalú tak, aby táto podmienka nevyvolávala záväzné účinky voči tomuto spotrebiteľovi. Keďže takúto podmienku treba v zásade považovať za podmienku, ktorá nikdy neexistovala, a tak nemôže voči tomuto spotrebiteľovi vyvolávať účinky, povinnosť vnútroštátneho súdu neuplatniť nekalú zmluvnú podmienku, ktorá ukladá zaplatenie určitej sumy, má v zásade zodpovedajúci reštitučný účinok vzťahujúci sa na túto sumu.¹⁸

¹⁴ Pozri v tomto zmysle rozsudok z 21. februára 2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, bod 33).

¹⁵ Bod 143 návrhu na začatie prejudiciálneho konania.

¹⁶ Pokiaľ ide o žaloby upravené právom Únie, Súdny dvor rozhodol, že existencia záujmu na konaní, ktorý musí preukázať žalobca, predstavuje podstatnú a prvú podmienku každého návrhu na začatie konania [rozsudok z 23. novembra 2017, Bionorica a Diapharm/Komisia (C-596/15 P a C-597/15 P, EU:C:2017:886, bod 83)].

¹⁷ Pozri v tomto zmysle rozsudok z 31. mája 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, bod 51).

¹⁸ Rozsudok z 30. júna 2022, Profi Credit Bulgaria (Úprava *ex officio* v prípade nekalých podmienok) (C-170/21, EU:C:2022:518, body 41 a 42).

34. V tejto súvislosti Súdny dvor konštatoval, že prináleží členským štátom, aby prostredníctvom svojho vnútroštátneho práva definovali podmienky, v rámci ktorých sa preukazuje určenie nekalej povahy podmienky obsiahnutej v zmluve a konkretizujú sa právne účinky tohto určenia. Toto určenie musí umožniť navrátenie právnej a skutkovej situácie, v ktorej by sa dotknutý spotrebiteľ nachádzal, ak by táto nekalá podmienka neexistovala, najmä zriadením práva na vrátenie výhod, ktoré predajca alebo dodávateľ neoprávnene prijal na základe uvedenej nekalej podmienky na ujmu spotrebiteľa. Takýto rámec ochrany podľa vnútroštátneho práva, ktorý spotrebiteľom zaručuje smernica 93/13, totiž nemôže narušiť podstatu tejto ochrany.¹⁹

35. V tejto súvislosti poukazujem na to, že Súdny dvor v rámci overenia účinnej súdnej ochrany spotrebiteľa spojenej s vyššie uvedeným právom na vrátenie zohľadnil existenciu iného procesného postupu, než aký tento spotrebiteľ začal pred vnútroštátnym súdom alebo bol začatý proti nemu. Dospel tak k záveru, že vnútroštátna právna úprava, podľa ktorej je súd, na ktorý bol podaný návrh na vydanie platobného rozkazu, povinný zamietnuť tento návrh v rozsahu, v akom je založený na nekalej podmienke, ale nie je oprávnený *ex officio* pristúpiť k započítaniu platieb uskutočnených na základe tejto podmienky so splatným zostatkom, a ktorej dôsledkom je, že *dlžník, ktorý sa nezúčastňuje na konaní o platobnom rozkaze*, je povinný začať samostatné konanie na účely výkonu svojho práva na úplné vrátenie, v zásade nie je v rozpore s článkom 6 smernice 93/13.²⁰

36. Súdny dvor ďalej rozhodol, že vnútroštátna právna úprava, podľa ktorej preskúmanie existencie dotknutej pohľadávky nepatrí do právomoci súdu v rámci konania o platobnom rozkaze, a v dôsledku toho ukladá dotknutému spotrebiteľovi povinnosť, aby pri výkone svojho práva na úplné vrátenie, ktoré vyplýva z článku 6 smernice 93/13, viedol samostatné konanie, neznemožňuje alebo nadmerne nestažuje výkon tohto práva, aj keď si táto povinnosť vyžaduje aktívne konanie dotknutého dlžníka a pokračovanie v kontradiktórnem konaní.²¹

37. V inej veci Súdny dvor rozlíšil zmluvné podmienky kvalifikované ako nekalé právnymi predpismi a prípadné nekalé podmienky, ktoré sú predmetom tej istej žaloby podanej spotrebiteľom, a dospel k záveru, že účinnosť ochrany sledovanej smernicou 93/13 nebráni vnútroštátnym pravidlám, ktoré stanovujú iný účinný procesný prostriedok umožňujúci dotknutej osobe domáhať sa vrátenia súm zaplatených bez právneho dôvodu na základe druhej kategórie podmienok.²² Zdá sa, že toto riešenie vyplývajúce z judikatúry možno vysvetliť existenciou „osobitného postupu“ upraveného vnútroštátnym právom len pre prvé podmienky, ktorý však spotrebiteľ používa pri všetkých svojich nárokoch voči veriteľovi.

38. V prejednávanej veci je nesporné, že zmluva o úvere bola predmetom čiastočného plnenia tým, že dlžníčky zaplatili rôzne sumy na základe podmienok týkajúcich sa poplatkov a provízií, ktorých určenie nekalej povahy vnútroštátnym súdom musí viesť k tomu, že dotknuté osoby majú právo na vrátenie týchto súm v celom rozsahu.²³ Je vzhľadom na vyššie uvedenú judikatúru potrebné pripustiť, že zásada efektivity nebráni výkonu tohto práva v samostatnom konaní na základe uplatnenia podmienky týkajúcej sa záujmu na konaní? Osobitné okolnosti prejednávanej veci by podľa môjho názoru mali viesť k zápornej odpovedi.

¹⁹ Rozsudok z 30. júna 2022, Profi Credit Bulgaria (Úprava *ex officio* v prípade nekalých podmienok) (C-170/21, EU:C:2022:518, bod 43).

²⁰ Rozsudok z 30. júna 2022, Profi Credit Bulgaria (Úprava *ex officio* v prípade nekalých podmienok) (C-170/21, EU:C:2022:518, bod 45).

²¹ Rozsudok z 30. júna 2022, Profi Credit Bulgaria (Úprava *ex officio* v prípade nekalých podmienok) (C-170/21, EU:C:2022:518, bod 48).

²² Pozri v tomto zmysle rozsudok z 31. mája 2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, bod 54).

²³ V tejto súvislosti pripomínam, že podľa vnútroštátneho súdu neexistencia záujmu žalobkyní na konaní bude viesť k zamietnutiu žalôb vo veci samej, a to bez ohľadu na určenie nekalej povahy vytýkaných zmluvných podmienok.

39. V prejednávanej veci sú dlžníčky účastníkmi každého zo všeobecných určovacích konaní, pretože ony sami sú ich navrhovateľkami, teda konaní, ktorých predmet bol zmenený vzájomným návrhom veriteľa na zaplatenie, ktorého prípustnosť nie je predmetom diskusie. V rámci tohto rozšíreného konania dlžníčky, ktoré majú aj postavenie vzájomne žalovaných, namietať proti návrhu veriteľa na zaplatenie poplatkov a provízií založených na zmluvných podmienkach, ktoré už boli v ich žalobe o určenie považované za nekalé a pre ktoré nie je *a priori* zákonne upravené žiadne osobitné konanie.

40. Na jednej strane uvádzam, že v prípade zamietnutia takejto žaloby z dôvodu nedostatku záujmu na konaní bude o otázke nekalej povahy dotknutých podmienok v každom prípade musieť rozhodnúť vnútroštátny súd na účely rozhodnutia o vzájomnom návrhu. Na druhej strane podanie žaloby o vydanie plnenia poskytnutého bez právneho dôvodu dlžníkmi na inom súde, ktorý bude musieť tiež rozhodnúť o nekalej povahe vytykánych podmienok, vyvoláva problém na úrovni právnej istoty z dôvodu možného rozporu v judikatúre v tomto ohľade.²⁴

41. V tejto súvislosti okrem toho, že nemožno vytykať úplnú nečinnosť uvedených dlžníčok,²⁵ treba konštatovať, že zamietnutie žaloby o určenie a zaviazanie žalobkyní na náhradu s tým súvisiacich trov konania, ako aj skutočnosť, že sa možno lepšie obrátiť na súd príslušný na preskúmanie žaloby o vydanie bezdôvodného obohatenia v dôsledku nových procesných obmedzení, nákladov a času vzniknutých týmto dodatočným konaním, ktoré sa pridávajú k nákladom v pôvodnom konaní, sú evidentne zdrojom zložitosti, náročnosti, zbytočných nákladov a právnej neistoty. Táto situácia podľa môjho názoru vyjadruje antagonickú dualitu medzi *ratio legis* a uplatnením podmienky týkajúcej sa záujmu na konaní stanovenej poľským procesným právom, keďže uložiť žalobcovi povinnosť podať novú žalobu, aby sa posúdili všetky dôsledky jedinej právnej problematiky, a to nekalosti zmluvných podmienok je v rozpore s riadnym výkonom spravodlivosti a požiadavkou hospodárnosti konania.

42. Podľa judikatúry primerané a účinné prostriedky na ukončenie používania nekalých podmienok v zmluvách uzavretých so spotrebiteľmi musia zahŕňať ustanovenia umožňujúce zabezpečiť spotrebiteľom účinnú súdnu ochranu tým, že sa im poskytne možnosť napadnúť spornú zmluvu na súde, a to za primeraných procesných podmienok, a tak výkon ich práv nebude podliehať podmienkam, najmä lehotám alebo nákladom, ktoré by viedli k tomu, že výkon práv zaručených smernicou 93/13 bude mimoriadne ťažký alebo prakticky nemožný.²⁶ Zdá sa mi, že o taký prípad nejde práve pri spotrebiteľkách v tejto veci vzhľadom na súdny výklad zákonnej požiadavky záujmu na konaní v prípade určovacích žalôb, čo musí viesť k záveru o nezlučiteľnosti so smernicou 93/13.

43. Skutočnosť, že podľa informácií poskytnutých poľskou vládou v odpovedi na otázky Súdneho dvora má vnútroštátny súd určitú mieru voľnej úvahy pri rozhodovaní o trovách konania a v osobitne odôvodnených prípadoch môže urobiť výnimku zo zásady, podľa ktorej účastník konania, ktorý vo veci nemal úspech, znáša trovy konania, a to tak, že mu uloží povinnosť nahradiť len časť týchto trov konania alebo ho dokonca od tejto povinnosti úplne oslobodí, sa mi sama osebe nezdá byť dostatočná na vyvrátenie uvedeného záveru.

²⁴ To jasne vyplýva z pripomienok poľskej vlády (bod 48) týkajúcich sa pojmu právna sila rozhodnutej veci stanoveného v článku 366 Civilného sporového poriadku.

²⁵ V rozsudku z 22. septembra 2022, Vicente (Žaloba týkajúca sa zaplatenia odmeny advokáta) (C-335/21, EU:C:2022:720, bod 56), Súdny dvor uviedol, že dodržiavanie zásady efektivity nemôže v plnej miere nahradiť celkovú nečinnosť dotknutého spotrebiteľa.

²⁶ Rozsudok z 1. októbra 2015, ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, bod 59).

O možnosti konformného výkladu

44. Poľská vláda vo svojich písomných pripomienkach a odpovedi na otázky Súdneho dvora spochybnila výklad vnútroštátneho práva, ktorý podal vnútroštátny súd, a tvrdí, že článok 189 a článok 316 ods. 1 Civilného sporového poriadku možno vykladať spôsobom, ktorý je v súlade s požiadavkami, ktoré vyplývajú zo zásady efektivity.

45. Konkrétnejšie táto vláda tvrdí, že zásada, podľa ktorej neexistuje právny záujem na podaní určovacej žaloby, ak žalobca môže dosiahnuť uspokojenie svojich práv prostredníctvom žaloby o výkon plnenia, nie je absolútnou zásadou, a poukazuje na nedávnu judikatúru Sąd Najwyższy (Najvyšší súd), z ktorej vyplýva, že v oblasti spotrebiteľského práva si žalobca za určitých podmienok zachováva záujem na podaní žaloby o určenie neexistencie právneho vzťahu, hoci môže podať žalobu o plnenie, alebo ak proti nemu bola podaná takáto žaloba druhou stranou na základe predmetného právneho vzťahu,²⁷ nezdá sa, že by to vylúčil samotný vnútroštátny súd.²⁸

46. Poľská vláda vo svojej písomnej odpovedi na otázky Súdneho dvora tiež poukázala na možnosť upraviť nároky žalobkyní v nadväznosti na podanie vzájomného návrhu. Z toho vyplýva, že v takom konaní, o aké ide vo veci samej, môžu dlžníčky okrem zamietnutia vzájomného návrhu veriteľa s poukazaním na nekalú povahu dotknutých podmienok navrhnúť vrátenie súm zaplatených na základe uvedených podmienok z dôvodu čiastočného plnenia zmluvy o úvere, čo povedie súd k tomu, aby vec vyriešil v rámci jedného a toho istého konania. Zdá sa teda, že podmienka konečného rozhodnutia v spore súdom je založená len na iniciatíve žalobkyní zmeniť svoje pôvodné nároky bez toho, aby proti tomu predajca alebo dodávateľ mohol namietat,²⁹ a že požiadavka záujmu na konaní na základe určovacej žaloby sa stáva bezpredmetnou vzhľadom na zmenu predmetu sporu.

47. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že zásada konformného výkladu vyžaduje, aby vnútroštátne sudy urobili všetko, čo je v ich právomoci, pričom zohľadnia vnútroštátne právo ako celok a uplatnia výkladové metódy, ktoré toto právo uznáva, s cieľom zaručiť úplnú účinnosť predmetnej smernice a dospieť k riešeniu, ktoré je v súlade s cieľom sledovaným touto smernicou. Ako tiež rozhodol Súdny dvor, požiadavka konformného výkladu zahŕňa osobitne povinnosť vnútroštátnych súdov prípadne zmeniť ustálenú judikatúru, pokiaľ táto judikatúra vychádza z výkladu vnútroštátneho práva, ktorý je nezlučiteľný s cieľmi smernice. Vnútroštátny súd sa preto nemôže dôvodne domnievať, že ustanovenie vnútroštátneho práva nemôže vykladať v súlade s právom Únie len z toho dôvodu, že toto ustanovenie bolo doteraz sústavne vykladané v zmysle, ktorý nie je zlučiteľný s týmto právom.³⁰

²⁷ Bod 40 pripomienok poľskej vlády a bod 11 odpovede poľskej vlády na otázky Súdneho dvora. Táto vláda okrem toho spresňuje, že vzhľadom na výklad pojmu právna sila rozhodnutej veci vnútroštátnymi súdmi je informácia, podľa ktorej žaloba o plnenie nevyhnutne zabezpečuje lepšiu ochranu spotrebiteľa, než je ochrana vyplývajúca z určovacej žaloby, nesprávna (body 45 až 51 pripomienok poľskej vlády).

²⁸ Informácie vnútroštátneho súdu týkajúce sa rôznorodosti vnútroštátnej judikatúry, pokiaľ ide o výklad podmienky spojennej so záujmom na konaní, potvrdzujú možnosť konformného výkladu.

²⁹ V prejednávanej veci sa zdá, že žalobkyne sa obmedzili na zamietnutie vzájomných návrhov bez toho, aby požadovali vrátenie súm zaplatených ako poplatky a provízie stanovené predmetnými zmluvnými podmienkami. V tejto súvislosti pripomínam, že v rozsudku z 11. marca 2020, Lintner (C-511/17, EU:C:2020:188, bod 31), Súdny dvor rozhodol, že dispozičná zásada, podľa ktorej účastníci konania definujú predmet sporu, ako aj zásada *ne ultra petita*, podľa ktorej súd nesmie rozhodovať nad rámec tvrdení účastníkov konania, by mohli byť porušené, ak by vnútroštátne sudy boli podľa smernice 93/13 povinné ignorovať alebo prekročiť hranice predmetu sporu stanovené návrhmi a dôvodmi účastníkov konania.

³⁰ Rozsudok z 26. júna 2019, Addiko Bank (C-407/18, EU:C:2019:537, body 65 a 66).

48. Vzhľadom na okolnosti, ktoré sú uvedené v bodoch 45 a 46 vyššie, prináleží vnútroštátnemu súdu, aby preskúmal, či vnútroštátna právna úprava dotknutá vo veci samej môže byť skutočne predmetom výkladu v súlade so smernicou 93/13, a ak áno, aby z toho vyvodil právne dôsledky.³¹

Návrh

49. Vzhľadom na všetky vyššie uvedené úvahy navrhujem odpovedať na druhú prejudiciálnu otázku, ktorú položil Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (Okresný súd Varšava, Poľsko), takto:

Článok 6 ods. 1 a článok 7 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách v spojení so zásadou efektivity

sa majú vykladať v tom zmysle, že:

bránia vnútroštátnej právnej úprave a jej súdnemu výkladu, podľa ktorých sa žaloba podaná spotrebiteľom o určenie neúčinnosti nekalých zmluvných podmienok, po ktorej nasleduje vzájomný návrh predajcu alebo dodávateľa na zaplatenie súm dlžných na základe tých istých podmienok, zamietá a spotrebiteľ je povinný nahradiť súvisiace trovy konania pre nedostatok záujmu na konaní z dôvodu dostupnosti iného prostriedku nápravy umožňujúceho vymáhanie súm, ktoré už boli tomuto predajcovi alebo dodávateľovi zaplatené na základe uvedených podmienok.

³¹ Pozri v tomto zmysle rozsudok z 26. júna 2019, Addiko Bank (C-407/18, EU:C:2019:537, bod 67).